

Na straży jakości i bezpieczeństwa

Institut Mechanizacji Budownictwa i Górnictwa Skalnego od początku istnienia działał na rzecz jakości i bezpieczeństwa wyrobów dla potrzeb budownictwa

Czesław Ilcewicz

Ocena jakości i bezpieczeństwa wyrobów dla budownictwa dokonywana przez Institut Mechanizacji Budownictwa i Górnictwa Skalnego była prowadzona zawsze w odniesieniu do aktualnych zapotrzebowań społecznych lub rynkowych. Zapotrzebowania społeczne z reguły były wyrażane przez odpowiednie przepisy prawa, natomiast rynek określał swoje wymagania w zależności od koniunktury i aktualnych trendów.

Działalność Instytutu w tym obszarze można podzielić na następujące etapy: okres ustroju z gospodarką planową, w którym stosowanie norm było obligatoryjne, a rozdzielanie środków produkcji dokonywany był centralnie przez urzędy państwowe; okres po transformacji ustrojowej, formowanie się gospodarki wolnorynkowej do momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej; okres po wejściu Polski do Unii Europejskiej.

Okres gospodarki planowej

W okresie gospodarki planowej potrzeby społeczne w zakresie jakości wyrobów były regulowane poprzez odpowiednie przepisy państwowe. Na przykład ustawa z dnia 8 lutego 1979 roku o jakości wyrobów, usług, robót i obiektów budowlanych, zobowiązywała producentów do zgłaszania swoich wyrobów do odpowiednich jednostek certyfikujących, które oceniały jakość. Sprowadzało się to głównie do oceny spełnienia wymagań odpowiednich norm, które wówczas były obligatoryjne. Przy jednostkach działały odpowiednie komisje, które prowadziły takie oceny, i – w przypadku oceny pozytywnej – wystawiane były Świadectwa Kwalifikacji Jakości – SKJ. Świadectwo to było dla firmy upoważnieniem do wdrożenia produkcji tak ocenionego wyrobu i jednocześnie do jego sprzedaży. Intencją takiego działania było z jednej strony zapobieżenie podjęciu produkcji niewłaściwego wyrobu, a więc ochrona społecznych w tym czasie środków produkcji, a z drugiej – dostarczenie społeczeństwu wyrobu spełniającego odpowiednie normy jakościowe.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że w tym okresie w zasadzie wszystkie wyroby wypro-

Ośrodek Certyfikacji Instytutu nie tylko działa jako jednostka notyfikowana, ale także prowadzi ocenę zgodności i certyfikację wyrobów w systemie dobrowolnym na zgodność z wymaganiami norm, przepisów i innych dokumentów odniesienia, w tym na dobrowolny znak bezpieczeństwa „B”

dukowane przez przemysł krajowy dla potrzeb budownictwa były ocenione i zostały wystawione im Świadectwa Kwalifikacji Jakości przez Institut Mechanizacji Budownictwa i Górnictwa Skalnego.

Oprócz SKJ w tym okresie w Polsce funkcjonowały określone ww. ustawą, ale na zasadzie dobrowolności, znaki jakości „Q” i „I”. Chociaż nie były to znaczące wskaźniki, wielu producentów zgłaszało swoje wyroby do certyfikacji na te znaki. Podnosiły one bowiem atrakcyjność rynkową wyrobów. Szczególnie miało to znaczenie w tych dziedzinach gdzie, wprawdzie jeszcze w ograniczonym zakresie, ale istniała konkurencja. Wielu wyrobom dla budownictwa w Instytucie też wydano świadectwa na znak „Q” i „I”.

Transformacja ustrojowa

W wyniku transformacji ustrojowej, po przekształceniu gospodarki w wolnorynkową, zmieniły się też zasady oceny jakości wyrobów, a w ślad za tym i działalność Instytutu Mechanizacji Budownictwa i Górnictwa Skalnego w tym obszarze. Zmiany wynikały głównie z przekształcenia norm z obligatoryjnych w fakultatywne. W tej sytuacji mogła zachodzić obawa, że producenci będą mogli wdrożyć do produkcji i wprowadzić do obrotu wyroby niezupełnie spełniające wymagania norm, w tym niespełniające wymagań bezpieczeństwa. Władze państwa odpowiedzialne konstytucyjnie za bezpieczeństwo obywateli musiały więc przedsięwziąć odpowiednie kroki, aby zapobiec takim ewentual-

nościami. Opracowano więc ustawę o badaniach i certyfikacji, w myśl której producenci większości wyrobów objętych urzędowym wykazem byli obligowani do uzyskiwania na swoje wyroby certyfikatów bezpieczeństwa „B” wydawanych przez wyznaczone dla odpowiednich branż jednostki certyfikujące. Jednostki te wydawały certyfikaty na podstawie pozytywnych wyników badań wyrobów na zgodność z kryteriami pod względem bezpieczeństwa, opracowanych przez te jednostki. Jednostki certyfikujące i laboratoria badawcze musiały uzyskać akredytację Polskiego Centrum Badań i Certyfikacji. Akredytacja taka potwierdzała kompetencję jednostki w określonym zakresie i była podstawą do upoważnienia jej przez władze państwowe do działalności certyfikacyjnej. Certyfikaty bezpieczeństwa „B” gwarantowały bezpieczeństwo wyrobu i upoważniały producenta do wprowadzenia go na rynek.

Ośrodek Certyfikacji Instytutu Mechanizacji Budownictwa i Górnictwa Skalnego jako druga jednostka certyfikująca w kraju uzyskała akredytację w zakresie certyfikacji na znak „B” większości maszyn i urządzeń dla budownictwa. Zostały opracowane kryteria oceny tych maszyn i urządzeń pod względem bezpieczeństwa. Również Laboratorium Badań Maszyn Roboczych i Górniczych Instytutu uzyskało akredytację PCBC.

Przez wiele lat funkcjonowania w tym systemie w Instytucie przeprowadzono kilka tysięcy badań wyrobów dla potrzeb certyfikacji na znak „B”, głównie maszyn i urządzeń, oraz wydano dla tych wyrobów certyfikaty bezpieczeństwa „B”.

Niektórzy producenci, choć ich wyroby nie były objęte tym systemem, zgłaszali je do dobrowolnej certyfikacji na znak „B”. Znak ten miał w tym okresie istotne znaczenie akwizycyjne i reklamowe, ponieważ w rozwijającej się gospodarce rynkowej rozwijała się również konkurencja. W Instytucie wydano wiele certyfikatów na znak „B” w systemie do-

browolnym, a niektóre z nich funkcjonują do dziś.

Akcesja Polski do UE

Okres po wejściu Polski do Unii Europejskiej to okres stosowania przepisów wspólnotowych dotyczących wprowadzania do obrotu wyrobów opartych o zasady „Nowego Podejścia”. Zasady te są gwarancją realizacji idei wolnego handlu. Według nich producent może wprowadzać do obrotu wyroby wyłącznie bezpieczne. W stosunku do wyrobów potencjalnie niebezpiecznych opracowano zasadnicze wymagania w zakresie bezpieczeństwa w postaci dokumentów prawa Unii Europejskiej, jakim są dyrektywy nowego podejścia lub dokumenty równoważne. Producent ma obowiązek spełnić te wymagania przed wprowadzeniem wyrobu do obrotu, potwierdzając ten fakt wystawieniem deklaracji zgodności. Powinien także oznakować wyrób oznakowaniem „CE”. W przypadku niektórych wyrobów producent ma obowiązek zgłosić wyrób do oceny przez trzecią stronę – notyfikowaną jednostkę Unii Europejskiej.

Instytut Mechanizacji Budownictwa i Górnictwa Skalnego jest jednostką notyfikowaną Unii Europejskiej w pięciu dyrektywach nowego podejścia: maszynowej 2006/42/EC, wyrobów elektrycznych 2006/95/EC, hałasu zewnętrznego 2000/14/EC, wyrobów budowlanych 89/106/EEC, kompatybilności elektromagnetycznej 2004/108/EC.

W zakresie tych dyrektyw, jako jednostka notyfikowana, Instytut prowadzi ocenę wyrobów w obszarze maszyn i urządzeń oraz wyrobów budowlanych. W ostatnim okresie, w wyniku zmniejszenia produkcji krajowej w obszarze maszyn i urządzeń oraz w wyniku zapotrzebowania rynku, działalność w obszarze wyrobów budowlanych stała się dominującą. Dotyczy to głównie kruszyw oraz wyrobów pokrewnych, z zastosowaniem kruszyw – np. mieszanek mineralno-asfaltowych.

W tym obszarze wydano kilkaset certyfikatów, głównie zakładowej kontroli produkcji u producentów kruszyw i mieszanek mineralno-asfaltowych.

Według tego systemu odpowiedzialność za bezpieczeństwo wyrobu wprowadzanego do obrotu ponosi producent. Wyroby nie podlegające dyrektywom nowego podejścia może wprowadzać do obrotu bez ograniczeń formalnych, zaś podlegające określonym dyrektywom – po potwierdzeniu spełnienia wymagań zasadniczych. System ten kładzie nacisk na bezpieczeństwo wyrobów w zakresie określonym przez wymagania zasadnicze dyrektyw, zaś sprawę jakości pozostawiono do regulacji przez rynek.

Przepisy unijne dopuszczają ponadto stosowanie dobrowolnej oceny wyrobów. W związku z tym Ośrodek Certyfikacji Instytutu nie tylko działa jako jednostka notyfikowana, ale także prowadzi ocenę zgodności i certyfikację wyrobów w systemie dobrowolnym na zgodność z wymaganiami norm, przepisów i innych dokumentów odniesienia, w tym na dobrowolny znak bezpieczeństwa „B”.

Wraz z urynkowaniem gospodarki, regulacjom przez prawo unijne i państwowe podlega głównie bezpieczeństwo wyrobów. Problematykę jakości w szerokim pojęciu pozostawia się w sferze dobrowolnej z nadzieją, że wolny rynek ten problem rozwiąże samoczynnie. W tym celu m.in. opracowano szereg norm dotyczących systemów zarządzania jakością, jak normy ISO 9000 i inne. W związku z tym, jak wynika również z przedstawionego schematu, Instytut Mechanizacji Budownictwa i Górnictwa Skalnego w różnych okresach dostosowywał i dostosowuje swoją działalność w zakresie jakości i bezpieczeństwa do aktualnych potrzeb gospodarki i rynku, oferując swoje usługi w zakresie oceny zgodności i certyfikacji wyrobów w systemach obligatoryjnym, jak i dobrowolnym, oraz certyfikację systemów zarządzania na zgodność z normą PN-EN ISO 9001. ■

Działalność Instytutu Mechanizacji Budownictwa Górnictwa Skalnego w obszarze jakości i bezpieczeństwa na przestrzeni poszczególnych okresów gospodarczych

Okres gospodarki planowej

Obowiązkowe SKJ

Dobrowolne „G” i „1”

Spełnienie wymagań obligatoryjnych Polskich Norm

Certyfikacja w obszarze maszyn i urządzeń

Jakość i bezpieczeństwo

określone Polskimi Normami

Okres po transformacji ustrojowej

Znak bezpieczeństwa „B”

Obligatoryjny

Dobrowolny znak „B”

Spełnienie wymagań kryteriów na znak „B”

Certyfikacja głównie w obszarze maszyn i urządzeń

Bezpieczeństwo

określone kryteriami

Jakość – w systemie dobrowolnym

Okres po wejściu Polski do UE

Deklaracja zgodności oraz oznakowanie CE

Spełnienie wymagań zasadniczych dyrektyw nowego podejścia

Ocena zgodności wyrobów przez jednostkę notyfikowaną oraz certyfikacja dobrowolna na znak „B” i inne, głównie wyrobów budowlanych

Bezpieczeństwo

tylko w zakresie określonym dyrektywami

Jakość – regulacja rynkowa